

JÓZEF BUDNIAK
Katowice

AKADEMICKIE SYMPOZJA EKUMENICZNE W CIESZYNIU

Przez wiele stuleci chrześcijanie innych konfesji postrzegali Kościół katolicki jako zamkniętą twierdzę, która broni swego stanu posiadania. Ekumeniczne sympozja naukowe, które w ostatnich latach odbywały się w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, przeczą, jak zresztą wiele innych faktów, tej opinii. Wszak „Pouczony przez liczne doświadczenia swoich dziejów, Kościół uwalnia się od wszelkich czysto ludzkich zabezpieczeń, aby w pełni żyć ewangelicznym prawem Błogosławieństw”¹. Kościół jest świadomy, że „prawda nie inaczej się narzuca, jak tylko siłą samej prawdy”² i nie chce być sługą żadnego z systemów politycznych, bowiem sprawuje „swoją władzę przez służbę prawdy i miłości”³. Papież Jana Pawła II podkreśla, że zaangażowanie ekumeniczne powinno opierać się na „nawróceniu serc”⁴.

1. Wyznaniowa specyfika Śląska Cieszyńskiego

Śląsk Cieszyński to region usytuowany na pograniczu polsko-czeskim, od ponad siedemdziesiąt lat przedzielony granicą państwową i wchłaniający w swoją przestrzeń wpływy różnych kultur i narodów. Wpływy z przeszłości – zarówno polityczne, jak i kulturowe – zaciążyły na współczesnym obrazie życia religijnego w tym regionie⁵. Rodziny mieszkające tu odkąd „sięga pamięć ludzka”, nie zmieniając miejsca zamieszkania, były kolejno obywatelami Austrii, Republiki Czechosłowackiej, Polski, Niemiec, socjalistycznej Czechosłowacji, a obecnie Republiki Czeskiej⁶.

¹ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Ut unum sint* (dalej: UUS), 3.

² Por. Sobór Watykański II. Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, 1.

³ UUS 3.

⁴ UUS 2.

⁵ J. BUDNIAK, *Ekumenizm na Śląsku Cieszyńskim na przełomie wieków*, w: *Pojednajcie się. Materiały z sesji naukowej: Pastoralny i społeczno-kulturowy wymiar ekumenizmu na Śląsku Cieszyńskim*, red. J. BUDNIAK, H. RUSEK, Bielsko-Biała 2000, 69-76.

⁶ P.J. BADURA, *Rozmowy o ekumenizmie na Śląsku Cieszyńskim*, „Wspólnota Polska” 6/2003, 26.

Analizując historyczny proces kształtowania się życia kulturowego Śląska Cieszyńskiego, uwzględniając jego specyfikę społeczną, etniczną a nawet polityczną możemy odnaleźć potwierdzenie tezy mówiącej o wyraźnym piętnie, jakie na życiu tej ziemi wywarły Kościoły, szczególnie katolicki i ewangelicki, mające tu swoje korzenie mocno osadzone w tożsamości etniczno-kulturowej regionu. Ruch ekumeniczny podejmowany na tym terenie przez Kościoły rzymskokatolicki i ewangelicko-augsburski „wymusiła” niejako sytuacja społeczna, u której podstaw było: dobrosąsiedzkie życie wiernych różnych Kościołów, które pełnią nie tylko swoje funkcje religijne, ale z równą intensywnością funkcje społeczno-kulturalne. Cieszyn, dzięki swemu położeniu, ma długą tradycję spotkań wielu kultur, narodowości i wyznań, a tradycje historyczne miasta są starsze od państwowości narodu polskiego i czeskiego. Jest on obecnie jedynym miastem w Polsce, w którym około 30% mieszkańców to wyznawcy Kościoła ewangelicko-augsburskiego. Na Śląsku Cieszyńskim 60% mieszkańców to rzymscy katolicy, 35% – ewangelicy. Zaledwie kilka procent stanowią tzw. „wolni chrześcijanie”: metodyści, baptyści, adwentyści dnia siódmego oraz wyznawcy innych religii⁷

2. Tematyka Cieszyńskich Sympozjów

W latach 1996–2005 w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie zorganizowano szereg ekumenicznych sympozjów naukowych. Te naukowe spotkania pozwoliły pełniej zrozumieć wiedzę w dziedzinie ekumenizmu obejmującą różne aspekty życia. Tak np. w październiku 1996 roku odbyła się konferencja międzynarodowa *Stosunki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim*; w 1998 roku sesja naukowa *Szansa, czy zagrożenie dla polskich pograniczy*; w 2000 roku sesja naukowa *Pojednajcie się. Pastoralny i społeczno-kulturowy wymiar ekumenizmu na Śląsku Cieszyńskim*; w 2001 roku sesja naukowa *Z Duchem Świętym w Trzecie Tysiąclecie*; w 2002 roku *Życie i działalność ks. Rudolfa Tomanka. W trosce o zachowanie religijnej i kulturowej tożsamości Śląska Cieszyńskiego*; w 2003 roku *Sekty i nowe ruchy religijne – studium ekumeniczne*; oraz konferencja dotycząca *Kształtowania tożsamości religijnej i kulturowej na Śląsku Cieszyńskim*. W 2004 roku *Towarzystwo Jezusowe (Jezuici) na Śląsku Cieszyńskim*. W 10. rocznicę ogłoszenia encykliki ekumenicznej *Ut unum sint* zorganizowano międzynarodową konferencję naukową zatytułowaną *Aby byli jedno*. Materiały wszystkich tych sympozjów zostały opublikowane.

Analizując tematykę wystąpień konferencyjnych, należy zauważyć, że współczesny ruch ekumeniczny prezentowany był niejednokrotnie na szerokim

⁷ J. BUDNIAK, *XXVIII Międzynarodowy Kongres Ekumeniczny w Cieszynie*, Cieszyn-Bytom 1996, 21.

tle historii Śląska Cieszyńskiego⁸, rozwoju kultury regionu⁹, oświaty i wnikliwej analizy sytuacji religijnej¹⁰. Ziemia Cieszyńska była również miejscem narodzin późniejszych świętych¹¹, jak i pasterzy Kościoła¹², których droga kapłańskiej posługi wiodła przez cieszyńskie wzgórza. Ich wielkie zasługi dla krzewienia wiary i miłości Boga, kultury i oświaty w duchu jedności są niekwestionowane, doceniane przez ogół społeczeństwa, a ich działalność omawiana została na konferencji poświęconej ks. Rudolfowi Tomankowi i bp. Franciszkowi Śniegoniowi. Prezentowane były również współczesne zagrożenia cywilizacyjne życia duchowego społeczeństwa wynikające z działalności sekt¹³. Określone zostały psychologiczno-antropogeniczne przyczyny rozwoju sekt w dzisiejszym świecie, do których zaliczyć można między innymi: kryzys autorytetu oraz potrzebę akceptacji, znaczenia, duchowego kierownictwa¹⁴. Organizatorzy sympozjów naukowych starali się więc nadać im wymiar tak poznawczy, jak kształcący.

3. Ekumenizm duchowy

Konferencjom organizowanym w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie zawsze towarzyszy modlitwa o jedność chrześcijan. W ten sposób realizowane są słowa Jana Pawła II: „Obok ekumenicznego zaangażowania pasterzy Kościoła i teologów potrzebne jest też włączenie się wszystkich wiernych chrześcijan przez modlitwę i postawę braterskiej miłości. Duch ekumenizmu winien przenikać całe życie Kościoła”¹⁵

⁸ I. PANIC, *Sytuacja religijna na Śląsku w XVI wieku. Wprowadzenie do problemu*, w: *Pojednajcie się. Materiały z sesji naukowej: Pastoralny i społeczno-kulturowy wymiar ekumenizmu na Śląsku Cieszyńskim*, red. J. BUDNIAK, H. RUSEK, Bielsko-Biała 2000, 15-24.

⁹ Por. D. KADŁUBIEC, *Kulturowo-ekumeniczne aspekty cieszyńskich badań etnologicznych*, w: jw. 83-88.

¹⁰ E. CHOJECKA, *Wyboista droga. do pojednania: Rozważania nad sztuką protestanckich Kościołów Śląska Cieszyńskiego*, w: jw. 77-82; M. UGLORZ, *Dziedzictwo teologiczne luteranizmu*, w: jw. 89-96.

¹¹ Wyczerpujące dane na temat życia i śmierci św. Jana Sarkandra zostały udokumentowane w monografii: *Życie i działalność ks. Rudolfa Tomanka. W trosce o zachowanie religijnej i kulturowej tożsamości Śląska Cieszyńskiego*, red. J. BUDNIAK, Cieszyn 2002, 259-271; Wkład w budowanie tożsamości Śląska Cieszyńskiego św. Melchiora Grodzieckiego opisany został w: *Towarzystwo Jezusowe na Śląsku Cieszyńskim*, red. J. BUDNIAK, K. MOZOR, Kraków 2005, 137-148.

¹² Zob. Ks. Rudolf Tomanek, w: *Życie i działalność ks. Rudolfa ...*, passim; ks. bp Franciszek Śniegoń i ks. bp Józef Pukalski, w: *Kształtowania tożsamości religijnej i kulturowej na Śląsku Cieszyńskim*, red. J. BUDNIAK, K. MOZOR, Cieszyn 2004, passim.

¹³ W. SZELĄG, *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*, w: *Sekty i nowe ruchy religijne*, red. J. BUDNIAK, 53-62; M. STUDENCKI, *Sekty w katolickim nauczaniu katechetycznym*, w: jw. 29-42.

¹⁴ Z. GLAESER, *Psychologiczno- antropogeniczne przyczyny rozwoju sekt w dzisiejszym świecie*, w: jw. 155-168.

¹⁵ JAN PAWEŁ II, *Do końca ich umiłował*, Watykan 1987, 20.

Każde cieszyńskie sympozjum naukowe rozpoczyna się modlitwą i kończy się ekumenicznym nabożeństwem słowa Bożego. To właśnie wspólna modlitwa chrześcijan przyczyniła się i przyczynia się do postępu ruchu ekumenicznego, dlatego „na modlitwie Jezusa, a nie na naszych umiejętnościach opiera się ufność, że możemy także w rzeczywistości doczesnej ustanowić pełną i widzialną komunie wszystkich chrześcijan.”¹⁶ W akademickich konferencjach organizowanych w Cieszynie i we wspólnych spotkaniach modlitewnych biorą udział zarówno naukowcy, jak i przedstawiciele sfer życia publicznego. Charakterystycznym jest liczne uczestnictwo księży katolickich i ewangelickich z całego kraju i z zagranicy, nie związanych z placówkami naukowymi, ale zainteresowanych problematyką ekumeniczną.

Warto wspomnieć, że 12 maja 1998 roku w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie została poświęcona, przez biskupów katolickiego i ewangelickiego, kaplica ekumeniczna. Z dialogu modlitewnego rodzi się nowe widzenie Kościoła i chrześcijaństwa. Nie chodzi w tym wypadku o dyskutowanie nad wspólną formułą modlitwy, ale o przemianę wewnętrzną. Dialog modlitewny prowadzi do fundamentalnej prawdy o człowieku, który może lepiej zrozumieć siebie w spotkaniu z drugą osobą.

4. Znaczenie Cieszyńskich Sympozjów

Cieszyńskie sesje i konferencje naukowe poświęcone przede wszystkim roli i znaczeniu ekumenizmu w kształtowaniu jedności chrześcijan podkreślają jego rolę w kształtowaniu chrześcijańskiego bogactwa i dziedzictwa kulturowego. Wspólne forum wymiany myśli naukowej prowadzi do zrozumienia, doceniania, zachowania i rozwijania bogatego dziedzictwa Kościołów. Zadaniem konferencji jest również czynne propagowanie jedności chrześcijan na gruncie naukowym. Jak twierdzi Jan Paweł II, obowiązek przywracania pełnej jedności wszystkich ochrzczonych nie spoczywa tylko na nielicznych specjalistach zajmujących się ekumenizmem: jest zadaniem każdego chrześcijanina, każdej diecezji i parafii, każdej wspólnoty Kościoła¹⁷ Konferencje stają się również platformą dyskusji na temat przyszłości ruchu ekumenicznego. Wszak „nie istnieje prawdziwy ekumenizm bez wewnętrznego nawrócenia i oczyszczenie pamięci, bez świętości życia zgodnego z Ewangelią, a przede wszystkim bez gorącej i wytrwałej modlitwy, będącej echem modlitwy Jezusa”¹⁸

Ekumeniczne sympozja w Cieszynie trzeba widzieć również jako forum prezentacji młodzieży akademickiej obrazu współczesnego ruchu ekumeniczne-

¹⁶ JAN PAWEŁ II, List apostolski *Novo millennio inuente*, 48.

¹⁷ JAN PAWEŁ II, *Prawdziwy ekumenizm wymaga nawrócenia*. (Homilia Papieża podczas niezporów z okazji obchodów 40 rocznicy ogłoszenie soborowego Dekretu o ekumenizmie *Unitas redintegratio*), OsRomPol 2005, nr 2, 30.

¹⁸ Tamże, 31.

go, jak i wszelkich innych dróg prowadzących do jedności chrześcijan. Tym samym poprzez sympozja realizuje się funkcja wychowawcza nauczyciela akademickiego, który ucząc, wnosi istotny wkład w budowanie osobowości, pomaga odkrywać i rozwijać zdolności. Konferencje to również dla procesu nauczania ważna forma przekazywania wiadomości – nie w postaci encyklopedycznej, uporządkowanej, ale w sposób problemowy, w oparciu o dokumenty Kościoła i prace naukowe.

Konferencje pobudzają pragnienie poszukiwania prawdy naukowej, dążenia do jedności posiadanej wiedzy i pogłębiania poznanej prawdy. Jan Paweł II podkreślał wielokrotnie rolę i znaczenie uniwersytetu, który „powinien stawać się laboratorium, w którym kultuwyje się i rozwija uniwersalny humanizm, otwarty na duchowy wymiar prawdy dlatego, że służba prawdzie jest ponadczasowym zadaniem uniwersytetu, jest znakiem wolnego i otwartego umysłu [...]. Jasne światło prawdy, nie kłóci się bowiem z bogactwem intelektu, lecz jedynie z ciemnościami błędu. Wiara chrześcijańska rozjaśnia egzystencję we wszystkich jej wymiarach. Chrześcijanin inspirowany przez to duchowe bogactwo głosi wiarę z odwagą oraz konsekwentnie o niej świadczy.”¹⁹

Wymiar wychowawczy Konferencji cieszyńskich wskazuje młodemu pokoleniu, że swoim przykładem wykładowcy uczą kultury dialogu, wzajemnego zrozumienia. Oni pokazują, że można budować mosty pomiędzy ludźmi i narodami, aby się spotkać i iść razem w duchu harmonii i wzajemnego zrozumienia. Konfrontacja naukowa z ludźmi o odmiennych zapatrywaniach może stać się okazją do lepszego wzajemnego zrozumienia. Jest ono tym bardziej możliwe, jeżeli przestrzega się złotej reguły: „Postępuj w stosunku do innych tak, jak chciałbyś, aby postępowano w stosunku do ciebie”²⁰

* * *

W rejonie pogranicza na co dzień spotykamy się z „postawą ekumenizmu”, która każe szukać wszystkiego, co jest wspólne, co łączy, a nie na wskazywaniu różnic. Dlatego bycie razem, zjednoczenie we wspólnej modlitwie staje się potrzebą chwili. Do wymogów sytuacji ekumenicznej należeć powinno wspólne podejmowanie działań w tych dziedzinach, w których można coś zrobić razem.

Ekumeniczne dzieło pojednania nie zostało zapoczątkowane przez ludzi letnich i obojętnych. Ekumenizm jest dla najbardziej wytrwałych. Wymaga on nowego stylu bycia chrześcijaninem. Sprawę pojednania posuwają przede wszystkim ludzie modlitwy, ludzie ofiarni, oddani innym z całą szczerością i zyczliwością, inspirowani przez Ducha Świętego, chrześcijanie o wyraźnie ewangelicznym obliczu. Te jakże szlachetne cechy odnaleźć można dziś w społeczności pogranicza polsko-czeskiego.

¹⁹ JAN PAWEŁ II, *Waszym zadaniem jest służba prawdzie*, OsRomPol 2002, nr 3, 7.

²⁰ *Zobowiązania do wspólnego działania na rzecz pokoju: Ekumeniczny Patriarcha Konstantynopola Bartłomiej I*, OsRomPol 2002, nr 3, 20.

Współczesny wzór relacji katolicko-ewangelickich kształtował się na Śląsku Cieszyńskim przez wiele wieków. Dwuwyznaniowość może stwarzać warunki do swoistej rywalizacji w zakresie działalności kulturalno-oświatowej i piśmienniczej, co prowadzi do wzrostu potencjału kulturalno-oświatowego regionu. Miejsce dawnych sporów obecnie zajmują życzliwe dialogi w duchu tolerancji i w myśl zasad ekumenicznych²¹ Chrześcijanin powinien starać się coraz lepiej poznać innych, inaczej wierzących, co pozwala mu pełniej zrozumieć przesłanie Ewangelii. Dlatego Cieszyńskie konferencje są przykładem skutecznej współpracy naukowej na polu ekumenizmu, służą pogłębieniu lokalnego dialogu ekumenicznego. Stanowią one przykład systematycznej, trwale umacnianej więzi dzięki świadomości wspólnego dziedzictwa.

Academic Ecumenical Symposiums in Cieszyn

Summary

It has been observed for a number of centuries, that Christians of other religions have perceived the Catholic Church as the closed fortress defending its state and property. However, there are the ecumenical academic symposiums, and first of all those held from 1996 till 2005 at a branch of the Silesian University in Cieszyn, as well as many other facts that contradict this statement.

The praying, theological and ecumenical discussions are in progress at the Silesian University in Cieszyn during many academic meetings, conferences and symposiums. The symposiums in Cieszyn are of the significant importance and value for the whole ecumenical dialogue as they entail research and educational aspects, which aim to stimulate and develop among Christians both respect and positive attitude towards other communities. Thus, a Christian should try to get to know those who believe differently as it enables him to enrich comprehension of the Bible.

²¹ A. RÓŻAŃSKA, *Działalność edukacyjna Śląskiego Kościoła Ewangelickiego Augsburskiego wyznania na Zaolziu, Czeski Cieszyn 2002*, 85.